

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. Милка Аспарухова Нашар

Катедра „Биохимия, молекулна медицина и нутригеномика“ Факултет „Фармация“,
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“, гр. Варна

на дисертационен труд за присъждане на
образователната и научна степен „ДОКТОР“
професионално направление 4.3. Биологически науки
научна специалност „Ботаника“

Автор: ПЕТЯ БОЙЧЕВА АТАНАСОВА.

Катедра: „БИОЛОГИЯ“, ФАКУЛТЕТ „ФАРМАЦИЯ“,
МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ-ВАРНА

Тема: „ЕТНОБОТАНИЧЕСКО ПРОУЧВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ В РАЙОНА НА
СЕВЕРНО ЧЕРНОМОРСКО КРАЙБРЕЖИЕ“

Научен ръководител: ПРОФ. ДИМЧО ЗАХАРИЕВ, ДБ

Научен консултант: ПРОФ. ДОБРИ ИВАНОВ, ДБ

1. Общи данни за процедурата

На основание Заповед № Р-109-333/06.08.2021 г. на Ректора на Медицински университет – Варна съм избрана за член на Научно жури по процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „ДОКТОР“ с кандидат Петя Бойчева Атанасова, а на първо заседание на Научното жури (Протокол № 1/16.08.2021 г.) съм определена да изготвя рецензия по процедурата.

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с изискванията на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за развитието на академичния състав в Медицински университет – Варна. Дисертационният труд е обсъден и насрочен за защита на 27.07.2021 г. на заседание на Катедрен съвет на катедра „Биология“ към Фармацевтичен факултет на Медицински университет – Варна.

Докторантът участва в процедурата с 5 броя пълнотекстови публикации, които са във връзка с дисертационния труд.

2. Биографични данни и кариерно развитие

Петя Атанасова се дипломира като Магистър еколог през 1999 г. в Технически университет Варна. Голяма част от досегашният ѝ професионален път преминава в Ботаническата градина на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, където в периода 2005-2019 г. работи като биолог и кустос на растителни колекции и хербариуми. Професионалните си уменията и компетентност Атанасова извява при определяне на растителни видове, контрол и организация по производство и отглеждане на декоративни растителни видове, събиране и съхраняване на семена, растителна защита, агротехника, провеждане на беседи. От март 2019 г. и до момента Петя Атанасова работи като биолог в Катедра „Биология“ на Медицински университет – Варна, където участва в подготовката на упражненията по фармацевтична ботаника за студенти от специалностите фармация и помощник-фармацевт. Освен в учебния процес, тя се

ангажира и с изготвяне и поддържане на хербарийни образци, съхранявани в катедрата по биология. От август 2019 г. Петя Атанасова е зачислена като редовен докторант в докторска програма „Ботаника“ към същата катедра.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Целта на представеният ми за рецензиране дисертационен труд е да се направи етноботаническо проучване за използването на лечебни растения (ЛР) за профилактика, лечение и в бита на местните жители от Северното Черноморско крайбрежие (СЧК) на България. Атанасова и екипът с който тя работи се наемат с нелеката задача да проучат и документират познаването и на употребата на лечебните растения от местното население в бита, хуманна и ветеринарна медицина, за кулинарни цели, в народните традиции и ритуали и др. Употребата на лечебните и ароматни растения е залегло дълбоко в традициите и бита на българина, като до нас са достигнали доказателства за това още от времето на траките. В епохата на масова глобализация, навлизането на високите технологии във всички сфери на живота, урбанизацията и активни миграционни потоци е все по-осезаема загубата на народното познание за ЛР и тяхната употреба от местното население, което се предава между поколенията най-вече устно. Ето защо намирам настоящия дисертационен труд не само актуален, но и значим от гледна точка на документирането на народните знания и опазването им за бъдещите поколения. Освен това, събраната в този труд информация може да бъде ценна отправна точка за по-нататъшни изследвания в областта на фитотерапията и етнофармакологията.

Задачите, които си поставя Атанасова са 5 на брой, ясно формулирани и съобразени с поставената цел.

Разработването на дисертационния труд е направено с финансовата подкрепа на два научно-изследователски проекта.

4. Анализ на дисертационния труд

Техническо описание

Представеният ми за рецензия дисертационен труд е написан на 177 стандартни страници, разпределени в отделните части, както следва: въведение с представени цел и задачи 2 стр., литературен обзор – 31 стр.; материали и методи – 8 стр.; резултати и обсъждане – 104 стр.; изводи и приноси – 2 стр.; списък с публикации и участия свързани с дисертацията – 2 стр.; литературна справка – 28 стр. В литературната справка са включени общо 354 заглавия (172 на кирилица и 182 на латиница), както и цитирани 12 законодателни документа и 16 интернет сайта. Дисертационният труд е онагледен с общо 68 фигури, 13 таблици, както и с 8 приложения, съдържащи снимков материал и документация свързана с изследването.

Литературен обзор

Литературният обзор е представен в четири глави, като в първата дисертантката прави обстоен исторически преглед на познаването и употребата на лечебните растения в България, като се уповава възможно най-изчерпателно на достигналите до наши дни археологически находки и исторически документи, съчинения, сборници и справочници. Освен преглед на таксономичното разнообразие на лечебните растения в България и данните за познаването на отровните, културните и внесените от други географски региони растения, Атанасова обобщава данни за различните области на употреба на

лечебните растения. В края на тази част от обзора е представена справка на нормативните документи и механизмите на регулация касаящи природозащитния статут на лечебните растения в България. В следващата глава Атанасова прави преглед на състоянието на етноботаническите изследвания в Европа, на Балканския полуостров, логично стеснявайки фокуса до състоянието на проблема касаещ етноботаническите изследвания в България. Последните две глави са посветени съответно на физикогеографската и на демографската характеристика на Северното черноморско крайбрежие.

Литературният обзор е написан компетентно, аналитично на достъпен език и представлява интересно и увлекателно четиво с монографична стойност.

Методика на изследването

Приложените методи са информативни и адекватни на поставената цел и заложените задачи. Проведено е анкетно проучване „лице в лице“ сред 709 местни жители от 32 населени места в СЧК, като начина на провеждане на анкетата и включените в нея групи въпроси са рутинни за такъв тип изследване. Освен теренно етноботаническо проучване е приложен също и документален метод чрез който авторката събира информация за демографските показатели, за определяне и идентифициране на събраните образци, включително определянето на отровни и такива със странични ефекти при контакт и не на последно място, изясняване на природозащитния статут на лечебните растения, посочени от респондентите. Приложените статистическите анализи и пост-статистически тестове са подбрани адекватно и осигуряват достоверност на резултатите.

Резултати и обсъждане

Резултатите са представени в 14 раздела, систематизирани съгласно поставените задачи. В резултат на проведените изследвания са описани общо 333 вида лечебни растения от гледна точка на тяхното познаване и различните им приложения от местните жители на Северното Черноморско крайбрежие. Всички количествени данни, документиращи дадените от респондентите отговори, са представени в електронен вид към едно от приложенията. Оценено е разнообразието на лечебните растения в СЧК по таксономични показатели, разнообразие на жизнените форми, биологични типове, фитогеографски произход, природозащитен статут. Всички представени данни са сравнени с такива, отнасящи се за най-близкия флористичен район – Североизточна България. Направен е и подробен демографски анализ на включените в изследването респонденти. Данните от анкетното проучване са анализирани и представени в отделни части, съгласно областите на приложение. Анализът обхваща общо 10 различни области на приложение на ЛР от местните жители на базата на различни демографски фактори. В края на всеки такъв раздел е направено обобщение под формата на етноботанически анализ и съпоставка на получените резултати с други подобни етноботанически проучвания.

От всички проучени области на приложение, логично най-много ЛР са посочени от респондентите за приложение в хуманната медицина следвано от приложението за кулинарни цели. Някои от най-интересните и с приносен характер резултати са: съобщена от респонденти употреба за лечебни цели на типични растения-подправки (левурда, самардала и син сминдух), неописана до сега от други подобни за България изследвания; установени са 98 вида лечебни растения, които са нови за района на СЧК в

етноботаническо отношение и до сега не са описани в достъпната литература; документирани са някои интересни кулинарни приложения на лечебни растения, специфични за определени населени места в СЧК, като и някои приложения съхранени от народните вярвания и ритуали.

В почти всеки раздел авторката представя данни за степента на информираност на местните жители за видовете, които са със специален режим на опазване и събиране. Не без тревога е коментиран фактът, че в голямата си част местното население на СЧК не познава природозащитния статут на някои растителни видове. Въпреки установения сравнително малък процент на анкетираните, събиращи защитени растителни видове директно от естествените им находища, не без основание, Атанасова коментира неинформираността на местното население, както и липсата на контрол като предпоставки за намаляване на популациите и унищожаване на редки и ценни растителни видове.

Разделът „Резултати и обсъждане“ завършва със заключение, което дава обобщен поглед върху интерпретацията на по-значимите резултати и е плавен преход към логическото извеждане и формулиране на изводите и приносите.

Изводи и приноси

Изводите са представени ясно и логично в съответствие с получените резултати.

Приемам формулираните приноси без забележка.

Приемам и представените препоръки, които подчертават актуалността и значимостта на изследването и приносния характер на резултатите.

5. Препенка на публикациите свързани с дисертационния труд

Петя Атанасова участва в процедурата с 5 пълнотекстови публикации свързани с дисертационния труд. Три от тях са публикувани в списания индексирани в Scopus/Web of Science и са с Q4 съгласно SJR, с което е изпълнен изискуемият наукометричен минимум за присъждане на ОНС Доктор. Резултатите от дисертацията са докладвани на 3 научни форума – един в чужбина и два в България. В участията и в три от публикациите Атанасова е първи автор, което подчертава нейния личен принос в разработването на дисертационния труд.

6. Автореферат

Запозната съм със съдържанието на автореферата и намирам, че е направен според изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Давам висока оценка на разработения дисертационен труд, в който е събрана богата база данни за етноботаническите знания за употребата на лечебните растения от местните жители на Северното Черноморско крайбрежие. Получените резултати са имат важен научно-приложен принос от гледна точка на съхраняване и популяризиране на тези знания.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно*

*жури да присъди образователната и научна степен „ДОКТОР“ на Петя Бойчева
Атанасова по научна специалност „ботаника“.*

17.09.2021 г.
гр. Варна.

Рецензент:

/Доц. Милка Нашар/